

grote rivieren, ook als men de huisbrand volledig schrapte, voor de voortzetting van een min of meer normale situatie per maand naar schatting 350 000 ton steenkool nodig hadden. Zou Duitsland, als er geen Spoorwegstaking was geweest, die 350 000 ton hebben kunnen en willen leveren? Of zouden, zo dat al het geval was, de Geallieerde luchtaanvallen op alles wat in bezet gebied reed, die aanvoer hebben vertraagd? Wij kunnen op die hypothetische vragen geen antwoord geven, behoudens dan dat, naar wij veronderstellen, in elk geval (het westen des lands was immers al vóór het uitbreken van de Spoorwegstaking tot *Räumungsgebiet* verklaard) minder zou zijn geleverd dan 350 000 ton. Het verdient de aandacht dat, nadat het *Reichskommissariat* na het uitbreken van de Spoorwegstaking had becijferd dat minimaal 115 000 ton per maand uit Duitsland moest worden aangevoerd, de werkelijke aanvoer daar aanzienlijk beneden bleef: er kwam niets in oktober, er kwam ruim 40 000 ton in november, wellicht meer in december, ruim 80 000 ton in januari, heel wat minder in februari en bijna niets in maart. Anders gezegd: was er geen Spoorwegstaking geweest, dan zou het bezette deel des lands door het tekort aan steenkolen toch in moeilijkheden zijn gekomen, maar die moeilijkheden zouden minder groot zijn geweest en in zoverre heeft de Spoorwegstaking een, overigens niet nauwkeurig aan te geven, nadelig effect gehad op de vitale steenkoolvoorziening, zoals zij ook een, evenmin nauwkeurig aan te geven, nadelig effect heeft gehad op de voedselvoorziening van de steden in het westen. Moet men dan het regeringsbesluit tot de Spoorwegstaking (besluit dat genomen is door slechts twee ministers: premier Gerbrandy en de minister van oorlog, van Lidth de Jeude) een onverantwoord besluit noemen? Dat zou ons te ver gaan. Het besluit, genomen op verzoek van het Geallieerde opperbevel, hing samen met de grootscheepse poging van *Field Marshal* Montgomery om over de grote rivieren tot het IJsselmeer door te dringen en de veronderstelling was gewettigd dat die poging er bij gebaat zou zijn wanneer als gevolg van de staking het gebruik dat de *Wehrmacht* maakte van het Nederlandse net, althans in de eerste periode der operaties volledig zou worden ontregeld – en die eerste periode zou beslissend kunnen zijn. Zeker, in aansluiting op de stemming in Engeland heeft zowel bij Gerbrandy als bij van Lidth een overmaat aan optimisme een rol gespeeld (gelijk in het vorige deel vermeld, zei Gerbrandy op de zondagavond waarop de opdracht tot de Spoorwegstaking werd uitgezonden, in antwoord op een bezorgde vraag van mijn kant: 'Vrijdag zijn we in Amsterdam'), maar men dient te beseffen dat het voor de twee genoemde ministers politiek en psychologisch nauwelijks mogelijk was, het verzoek van *Shaeff* naast